

UDK 911.3:312

ГОРДАНА ВОЈКОВИЋ

СТАНОВНИШТВО

Предмет овог рада је проучавање досадашњег развоја, размештаја и структура становништва општине Голубац, као и тенденција њеног будућег демографског развоја. Посебна пажња посвећена је истраживању радне снаге као носиоца производње у општини. У првом делу рада истакнуте су основне карактеристике становништва према попису из 1981. год., у другом делу указано је на главне процесе у развоју становништва општине, а у трећем делу рада истакнути су основни проблеми демографског развоја и дате опште оцене о становништву као потенцијалу друштвено-економског развоја општине.

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СТАНОВНИШТВА ОПШТИНЕ ГОЛУБАЦ У 1981. ГОДИНИ

Обим и размештај становништва¹⁾

Према броју становника општина Голубац заузима последње место у оквиру Подунавског региона. По попису из 1981. године, на територији која чини 7.2⁰/₀ укупне територије Региона живео је 13541 становник, што 2.8% од укупног броја становника Подунавског региона. У послератном периоду испољена је тенденција смањења учешћа становништва општине Голубац у укупном становништву Подунавског региона.

Општина Голубац спада у источне, привредно неразвијене и слабије насељене брдско-планинске општине Региона (Жагубица, Голубац и Кучево), које губе становништво у послератном периоду, за разлику од западних привредно развијених општина Региона (Смедерево, Пожаревац.

¹⁾ Размештај становништва овде је само делимично анализиран према општој густини и дистрибуцији становништва у оквиру општине.

Рецензенти: др Милован Радовановић и др Милена Спасовски

Велика Плана, Смедеревска Паланка), које се одликују бржим порастом и већом концентрацијом становништва.

Од 24 насеља на територији општине Голубац, нешто већа концентрација становништва је једино у насељу Голубац. Са 1924 становника ово насеље учествује са 14.2% у укупном становништву општине. Наиме, Голубац, као привредно слабије развијени општински центар није могао да привуче већи број становника. У поређењу са суседним насељем Великим Градиштем, а посебно са Пожаревцом и Смедеревом као центрима Региона, то представља изузетно мали број и ниску концентрацију становништва.

Просечна густина насељености у општини Голубац износи 37 становника на један km^2 , што је знатно испод просечне густине насељености Подунавског региона (95 ст/ km^2) и територије уже Србије (105 ст/ km^2).

Разлике у густини насељености становништва²⁾ на територији Општине су знатне. Крећу се у распону од 7 до 104 становника по km^2 и последица су природних, историјских, економских, демографских и других фактора. Највећа густина насељености је у долини Пека, дуж магистралног пута Кучево — Велико Градиште, где су и најповољнији услови за насељавање и пољопривредну производњу, а затим и у сливу Туманске реке у насељима најближим Голупцу. Најмање густине становништва су у брдско-планинском делу општине. Тако, насеље Добра има највећу катастарску општину са густином од свега 7 ст/ km^2 . Терени најповољнији за насељавање већим делом су потопљени подизањем нивоа Дунава, што је утицало и на одсељавање становништва и слабу насељеност (ск. 1).

Старосно-полна структура становништва

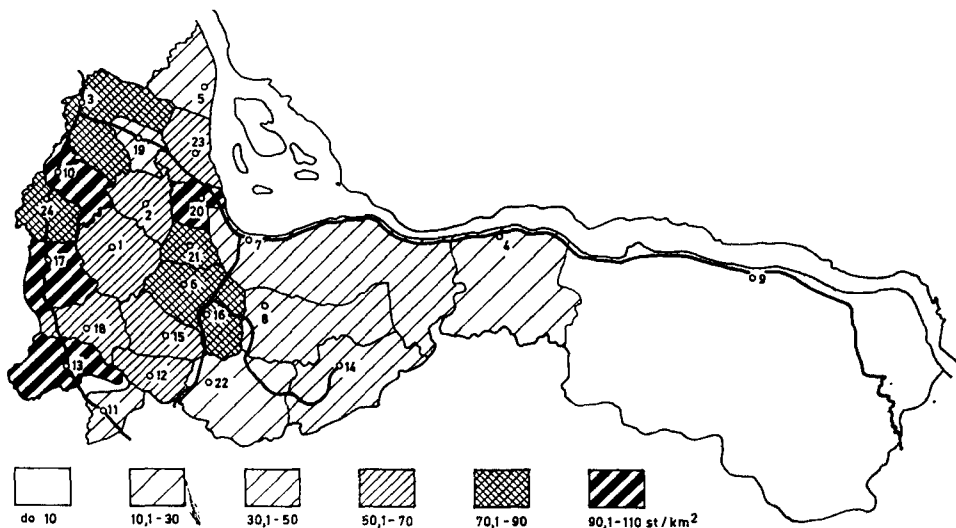
Становништво општине припадало је 1981. године тзв. регресивном типу старосне структуре, коју одликују ниски удели деце 0—14 година, а високи удели лица старијих од 58 година (ск. 2). То указује на процес депопулације, условљен пре свега опадањем природног прираштаја, који је већ дуже времена захватио овај крај.³⁾

Старосна структура општине Голубац је неповољнија од старосне структуре становништва Подунавског региона и знатно неповољнија од структуре становништва уже Србије (Таб. 1).

²⁾ Густина становништва дата је као однос укупног броја становника насеља и површине катастарске општине у km^2 . Узете су површине катастарских општина према стању на дан 1. 1. 1976. године, значи после потапања једног дела територије општине.

³⁾ Типизација старосне структуре према Gustavu Sundbargu:

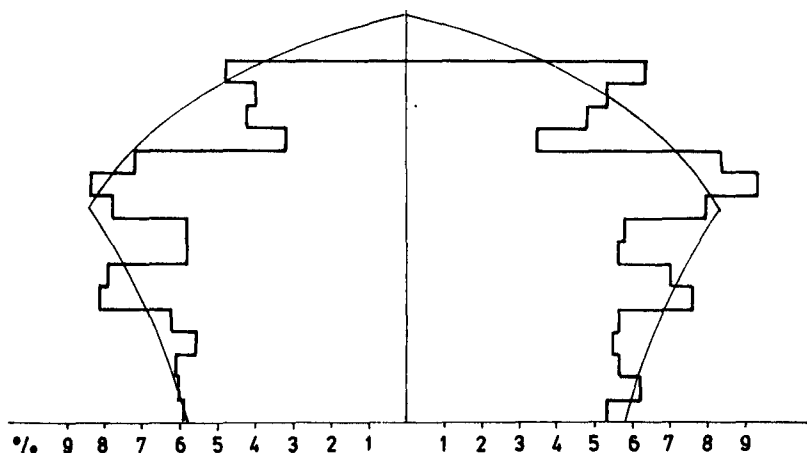
	% становништва		
	0—14'	15—49	50 >
прогресивно	40.0	50.0	10.0
стационарно	26.5	50.5	23.0
регресивно	20.0	50.0	30.0

Ск. 1. — Густина насељености по 1 км² 1981. године

Fig. 1. — Population density per 1 km² in 1981.

1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајић

Ск. 2. — Старосно-полна структура становништва општине Голубац 1981. године (5)

Fig. 2. — Age-sex structure of the population of the Golubac commune in 1981.

Таб. 1. — Старосна структура становништва у % у 1981. години (5)

Tab. 1. — Age structure of the population in %, in 1981.

Подручје	0—19	20—39	40—59	60 и више
Ужа Србија	27.5	30.0	28.9	13.2
Регион	26.1	29.3	29.1	15.1
Општина	23.6	27.1	30.3	18.3

Напомена: Разлика до 100% је непознато

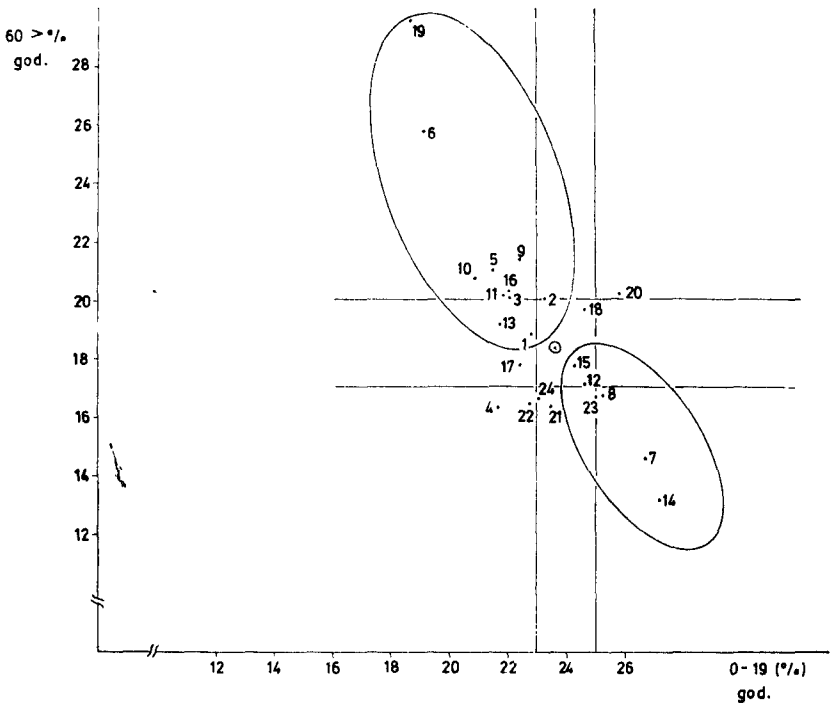
Разлике у старосном саставу између појединих насеља⁴⁾ у оквиру општине су велике (Таб. I у прилогу). Релативно најповољнију старосну структуру становништва у земљи, посматрано у оквирима општине, преко 25% младог и мање од 17% старог становништва имају Кривача, Голубац, Двориште и Усије. С друге стране, у појединим насељима учешће становништва старијег од 60 година превазилази учешће младог становништва (ск. 3).

У 1981. години, једанаест насеља имало је просечну старост становништва преко 48 година, а само су Голубац и Кривача имали нешто млађе становништво — просечна старост 36 година. Међутим, и код насеља која су имала релативно повољнији однос младог и старог становништва, учешће старијег средовечног становништва, од 40—59 година, је високо, што указује на даљи тренд старења популације. Једино општински центар има релативно већу заступљеност становништва од 20—39 година, као резултат имиграције младог радно-способног становништва.

Према попису из 1981. године општи коефицијент маскулинитета у општини износио је 97,0, али су постојале разлике у зависности од старости. Све до 40 године старости у општини се јавља вишак мушког становништва, а након 45 године број жена је већи од броја мушкараца. Поред диференцијалног морталитета и наталитета, на полну структуру становништва општине Голубац утицале су и селективне миграције (већа заступљеност млађег женског становништва у старости од 15—34 година, које удајом напушта сеоска насеља), што указују знатно нижи коефицијенти маскулинитета у општинском центру у односу на сеоска насеља.

Из старосно-полне структуре произилазе односи свих кључних контингената становништва, значајни како за биолошку репродукцију, тако и за формирање радне снаге. Сви функционални контингенти, осим контингента старог становништва, у општини Голубац значајно су смањени у послератном периоду.

⁴⁾ Анализа старосне структуре и контингената становништва по насељима могућа је само за становништво у земљи (за становништво које се у време пописа налазило на привременом боравку у иностранству подаци о старосној структури нису објављени за ниво насеља), тако да се процентуално учешће појединих старосних група и контингената у становништву у земљи и укупном становништву (у земљи и иностранству) разликује, посебно за радни контингент.

Ск. 3. — Разлике у старосној структури становништва по насељима, 1981. година

Fig. 3. — Differences in the age structure of the population by settlements in 1981.

1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајић

За анализу радне способности становништва и оцену радног потенцијала посебан значај има величина и структура радног контингента. Учешће радног контингента у укупном становништву општине Голубац износило је 1981. године 64,6% или 8745 лица. Од укупног броја радно-способног становништва, 1242 становника општине (14,2%) била су на привременом боравку у иностранству. У току последњих двадесет година радни контингент смањен је за 1006 особа, али је његово процентуално учешће остало скоро непромењено због старења становништва општине. Веће учешће радног контингента, у оквиру општине, има насеље Голубац, услед повољније старосне структуре настале имиграцијом млађег становништва. У насељима у којима је велики број мушкараца на привременом раду у иностранству јавља се веће учешће женског становништва у радном контингенту.

Данашњу старосну структуру радног контингента општине Голубац (Таб. II, у прилогу) одликује веће учешће становништва старијег од 35 година (58.2%), а од тога половина становника је старија од 50 година. Ови подаци односе се на укупно радно-способно становништво. Када се зна да је на раду у иностранству млађе радно-способно становништво, то значи да је старосна структура радног контингента у земљи још неповољнија. Учешће старијег радно-способног становништва, преко 50 година, било је изузетно високо у 11 насеља у општини. Овако неповољна старосна структура радног контингента одражава се и на структуру радне снаге у земљи и њено старење.

Економске карактеристике становништва

Код анализе економских карактеристика становништва обично се полази од основне поделе становништва на пољопривредно и непољопривредно, јер је већ ова подела први показатељ нивоа привредног развоја једног подручја.

Општина Голубац имала је 1981. године 48.6% пољопривредног становништва,⁵⁾ што значи да је економска структура била повољнија у односу на неке друге општине Региона (општина Жабари имала је 61.3% пољопривредног становништва, Мало Црниће 59.7%), али је још увек неразвијена у поређењу са Подунавским регионом у целини, у коме је пољопривредно становништво учествовало са 37.8%, и са ужом Србијом, у којој је учешће пољопривредног становништва износило 26.6%.

На територији општине Голубац 15 насеља још увек има изузетно високо учешће (преко 50%) пољопривредног становништва у укупном (ск. 4). Ниско учешће пољопривредног становништва имају само општински центар (14.3%), Брњица и Добра, тј. насеља која нису имала повољне услове за пољопривреду већ је код њих дошло до бржих структурних промена.

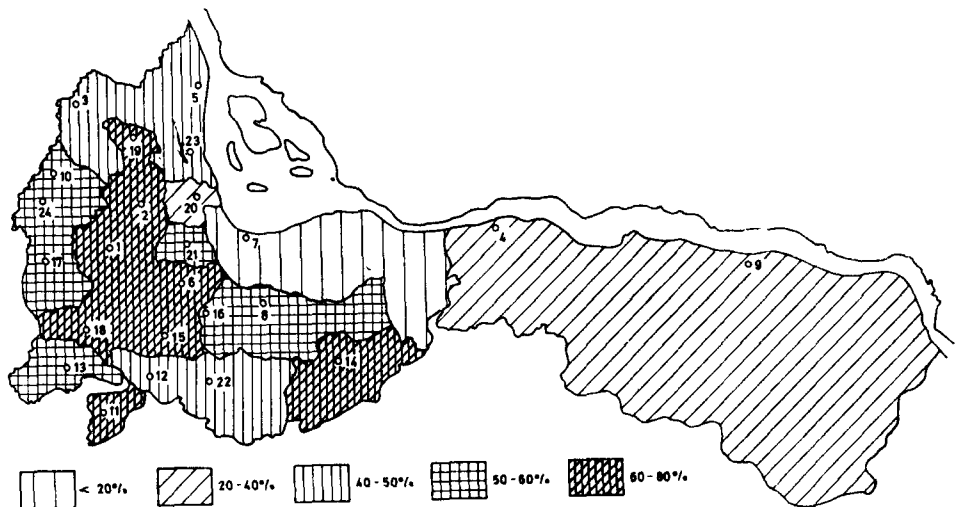
Поред високог учешћа пољопривредног становништва, у општини Голубац се испољава и изразито старење аграрне популације. То је процес који је захватио пољопривредно становништво у свим крајевима уже Србије, али је у општини Голубац увелико одмакао. У 1981. години више од половине пољопривредног становништва било је старије од 50 година. Број становника старијих од 60 година био је знатно већи од броја младог становништва, а индекс старости износио је 1.7. Овако неповољна старосна структура непосредан је израз трансфера пољопривредног становништва у непољопривредне делатности, дуготрајног опадања natalитета и великог броја становника који су се раније бавили пољопривредом на привременом раду у иностранству.

С обзиром да се велики број младог становништва, које је у групи становништва издржаваног од пољопривреде, сада школује претежно за друга занимања, вероватно се већина неће вратити пољопривреди, што

⁵⁾ Процент се односи на учешће пољопривредног становништва у земљи у укупном становништву. Сматра се да се радници на привременом раду у иностранству, који су се пре одласка из земље бавили пољопривредом, у 1981. години не могу сматрати пољопривредним становништвом. Када се посматра учешће пољопривредног становништва у земљи у укупном становништву у земљи, како даје статистика, проценти су у појединим насељима знатно већи.

значи да ће ситуација у погледу старосне структуре пољопривредног становништва бити још неповољнија.

Процена старосног састава становништва по насељима⁶⁾ за 1981. годину (Таб. III, у прилогу) показује да већина насеља у општини има мање од 30 пољопривредних становника старости од 0—14 година, или мање од 11% укупног пољопривредног становништва. Учешће становништва старијег од 65 година је двоструко веће (преко 21,0%) у скоро свим насељима. Кривача је једино насеље са нижим учешћем старог пољопривредног становништва, 15,7%. То је неразвијено насеље, са високим процентом пољопривредног становништва, највишим стопама фертилитета у општини и мањим бројем радника у иностранству, код кога се трансфер пољопривредног становништва јавља тек у новије време.

Ск. 4. — Учешће пољопривредног у укупном становништву општине Голубац 1981. године

Fig. 4. — The share of agricultural population in the total population of the Golubac commune in 1981.

1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајих

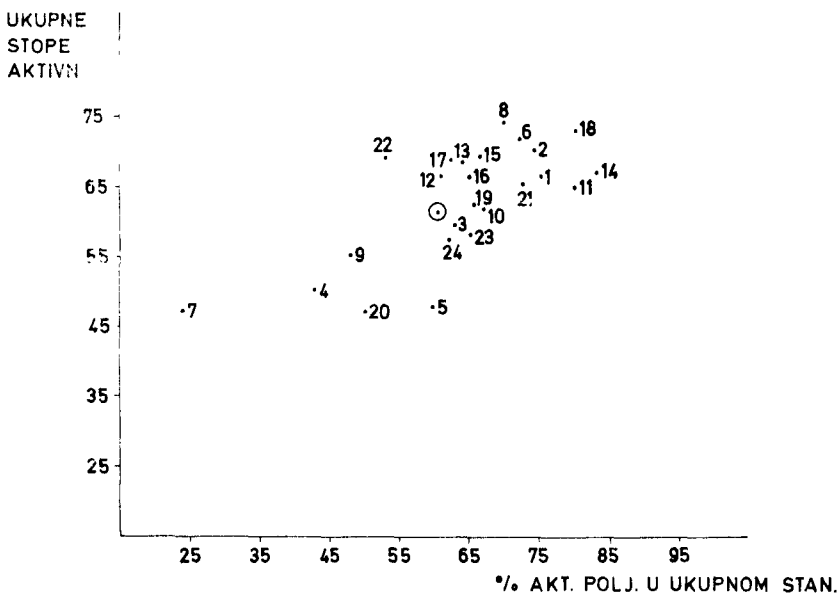
⁶⁾ Процена старосног састава пољопривредног становништва по великим старосним групама за насеља вршена је на бази старосне структуре укупног пољопривредног становништва општине, уз примену коефицијента корекције за свако насеље. Коефицијент корекције представља однос учешћа сваке старосне групе укупног становништва насеља према учешћу одговарајуће старосне групе укупног становништва општине.

Даље је извршена процена старосне структуре активног пољопривредног становништва на бази стопа активности пољопривредног становништва по старости на нивоу општине и уз примену коефицијента корекције стопа активности за свако насеље.

Опште одлике становништва као радне снаге

Општа стопа економске активности становништва општине Голубац износила је 61.3% у 1981. години. Већа економска активност становништва општине од становништва Региона (57.8%) последица је економских (у структури делатности још увек доминира пољопривреда) и демографских фактора (старосне структуре становништва).

Познато је да економски развитак неког подручја обично прати пораст економске активности жена. Међутим, већа активност женског становништва у општини Голубац, посебно веће ангажовање жена у пољопривреди, пропратни је ефекат негативних тенденција демографског развоја.

Ск. 5. — Зависност општих стопа активности од учешћа активног пољопривредног становништва, 1981. година

Fig. 5. — The dependence of general activity rates on the share of working-age agricultural population in 1981.

1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајић

Степен активности прилично је неуједначен између насеља у општини. Са (ск. 5) може се видети да је висока општа стопа активности у појединим насељима у зависности од учешћа радне снаге ангажоване у пољопривреди. Мање активног и већи проценат издржаног становништва имају само насеља у којима је дошло до бржих структурних промена или имају повољнију старосну структуру становништва — Голубац, Брњица, Винци, Добра и Радошевац.

Од 7107 активних лица у земљи, 5041 становник активно се бави пољопривредном производњом, односно 70.9%. Разлике између насеља кре тале су се у интервалу од 26% у Голупцу до 96% у Мрчковцу. Стопа активности пољопривредног становништва виша је од стопа активности укупног становништва у свим старосним групама.

Управо зато, модел економске активности по старости код становништва општине Голубац разликује се од општих правилности. Поред, природно, највише активности становништва у старости од 28—44 година, посебно код мушког становништва које тада постиже скоро потпуну за-посленост, у Општини су и високе стопе активности становништва старијег од 65 година због великог учешћа пољопривредног становништва. Док 81% мушког и 53% женског пољопривредног становништва остаје ангажовано и после 65 године старости, активност непољопривредног становништва нагло опада. Такође, активност женског непољопривредног становништва је ниска за старосне групе од 20—45 година (45%) што значи да више од половине женског непољопривредног становништва није радно ангажовано и да ту постоје извесне резерве радне снаге (ск. 6).

Осим становника који по уобичајеној класификацији спадају у радни контингент, у општини је било 1098 активних становника из маргиналних старосних група (или 15.4% укупног активног становништва), као резултат продуженог радног века пољопривредног становништва услед поремећаја у репродукцији радне снаге у пољопривреди.

Подаци у (Таб. 2) указују да је старосна структура укупног активног становништва неповољна и да је дошло до старења радне снаге. Нај-веће учешће у активном становништву има старије радно-способно становништво (45—59 година) 35.7%, а висок проценат долази и на становништво старије од 60 година — 17.8% (у Подунавском региону 13%, а на подручју уже Србије 10%).

Таб. 2. — Старосно-полна структура активног становништва у општини Голубац, 1981. год. (7)

Tab. 2. — Age-sex structure of working age population in the Golubac commune in 1981.

старост	укупно активно станов.			пољопривред. станов.			непољопривред. станов.		
	свега	мушко	женско	свега	мушко	женско	свега	мушко	женско
15—27	17.3	18.9	15.5	12.0	12.3	11.8	30.3	27.6	40.7
28—44	28.4	28.7	28.1	22.4	18.8	25.2	43.2	41.9	47.1
45—59	35.7	33.4	38.5	40.7	38.1	42.8	23.5	27.1	9.6
60 +	17.8	18.5	17.0	24.1	30.4	19.3	2.4	2.7	1.4
свега	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Напомена: Подаци се односе на становништво у земљи; разлика до 100% је непознато.

Битна је различита старосна структура активног пољопривредног и активног непољопривредног становништва. Пољопривредом се у највећој мери бави старије становништво: број активних становника старијих од 60 година већи је од броја тзв. млађег радно-способног становништва. Супротно, 43% активног непољопривредног становништва је у старости од 28—44 година, а једну трећину чини младо становништво од 15—27 година.

Женско становништво чини 46% радне снаге у општини Голубац. Међутим, док је код непољопривредног становништва учешће мушког активног становништва скоро четири пута веће од женског, код пољопривредног становништва број активних жена већи је од броја активних мушкараца. У целини гледано, од 3277 активних жена, 87% активно је у пољопривреди, а од тога, највећи број активних жена је у старости од 45—59 година. То потврђује претпоставку да пољопривредна производња у општини Голубац базира на женском и старијем становништву.

Економска искоришћеност радног контингента

У складу са наведеним одликама радне снаге поставља се питање резерви радне снаге. Резерве радне снаге није могуће непосредно и тачно утврдити, али постоји неколико индикатора за њихову посредну оцену. Тако је стопа искоришћености радног контингента⁷⁾ уједно и показатељ демографских резерви радне снаге. У општини Голубац је у 1981. години степен искоришћености радног контингента био изузетно висок, 79,5%, али су постојале разлике по појединим старосним групама, између полова и у зависности од делатности. Стопа активности радног контингента пољопривредног становништва од 92,6% указује на скоро потпуну искоришћеност радног контингента, док је код непољопривредног становништва искоришћеност радног контингента нижа — 62,4%, и постоје веће разлике између полова. У старости 20—49 година искоришћеност контингента мушког непољопривредног становништва прелази 90%, док је код женског непољопривредног становништва низак ступањ искоришћености радног контингента (55% женског радно-способног становништва старости 20—44 год.) и постоје демографске резерве радне снаге (ск. 6).

За ниво насеља, због недостатка података, коришћени су коефицијенти активности становништва⁸⁾ као показатељи демографских резерви

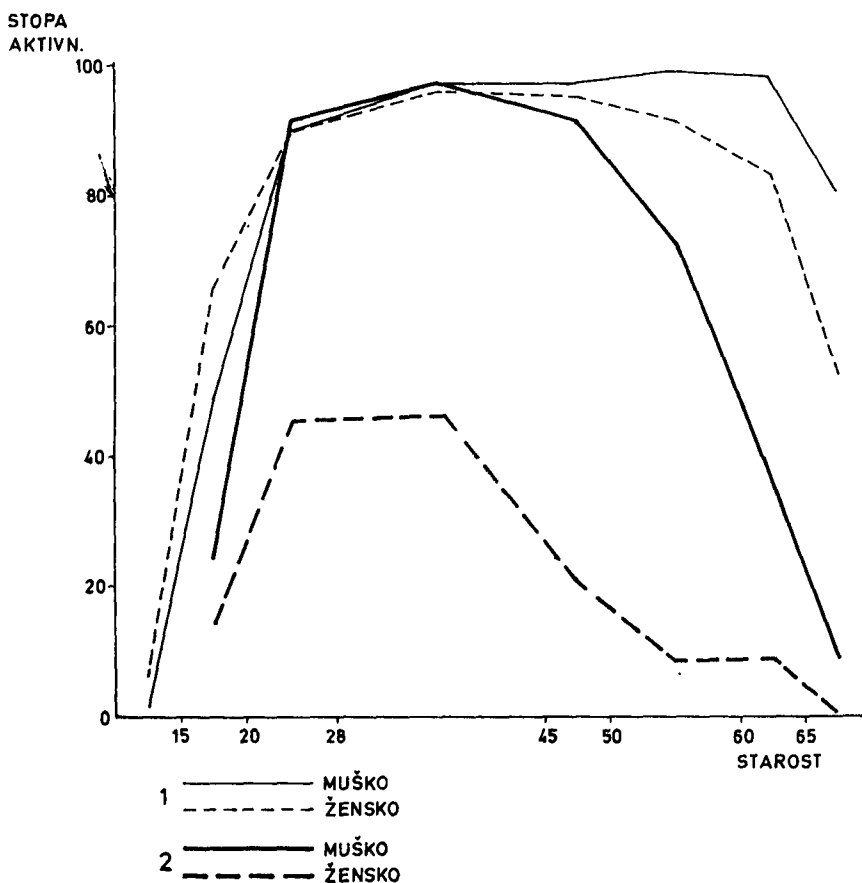
⁷⁾ Специфична стопа активности радног контингента представља однос активног становништва у радно-способној доби, 15—59, 64 год. и укупног становништва у радној доби:

$$a_{(15-59, 64)} = \frac{P_{a(15-59, 64)}}{P_{(15-59, 64)}} 100$$

⁸⁾ Коефицијент активности становништва представља однос укупно активног становништва и укупног становништва у радној доби.

У популацијама код којих се активно становништво регрутује из радног контингента нема битних разлика између стопа активности радног контингента и коефицијента активности. Међутим, коефицијент економске активности већи од 100 указује на скоро потпуну искоришћеност радног контингента и знатно ангажовање старог становништва, а самим тим и на одмакао процес старења радне снаге.

радне снаге. Коефицијент активности становништва већи од 100 има 14 насеља у општини Голубац (неразвијена насеља, удаљена од главних саобраћајница са високим учешћем пољопривредног становништва), а још 5 насеља показују скоро потпуну искоришћеност радног контингента. Ниже коефицијенте, између 72% и 79%, имају само Голубац, Брњица, Винци и Радошевац, насеља са нижим учешћем пољопривредног становништва у којима већи део младог непољопривредног становништва наставља школовање и касније се укључује у радну снагу.

Ск. 6. — Стопе активности становништва према старости и полу у општини Голубац 1981. године

Fig. 6. — Population activity rates according to age and sex in the Golubac commune in 1981.

1. пољопривредно; 2. непољопривредно становништво

Образовна структура становништва

Ниво писмености и образовања у великој мери илуструје степен развијености једног подручја и указује на могућности и правце развоја (3; 122).

У 1981. години у општини је било 2038 неписмених становника, односно 17.1% од укупног становништва старијег од 10 година (у Подунавском региону 12.6%, на територији уже Србије 11%), мада је у току последњег међупописног периода постигнут значајан успех у смањивању неписмености (број неписмених у општини смањен је за преко 30%) Повољна околност је да је овако висок проценат неписмених пре свега израз неписменности старијег становништва. Наиме, око 90% неписменог становништва старије је од 45 година.

Од укупно неписменог становништва, 80% долази на женско становништво. Међутим, код младог становништва број неписмених је мали и скоро изједначен међу половима, а тек са старосћу повећава се број неписмених жена.

У којој мери је ниво писмености један од индикатора економске развијености показују и значајне разлике у нивоу писмености на територији општине (ск. 7).

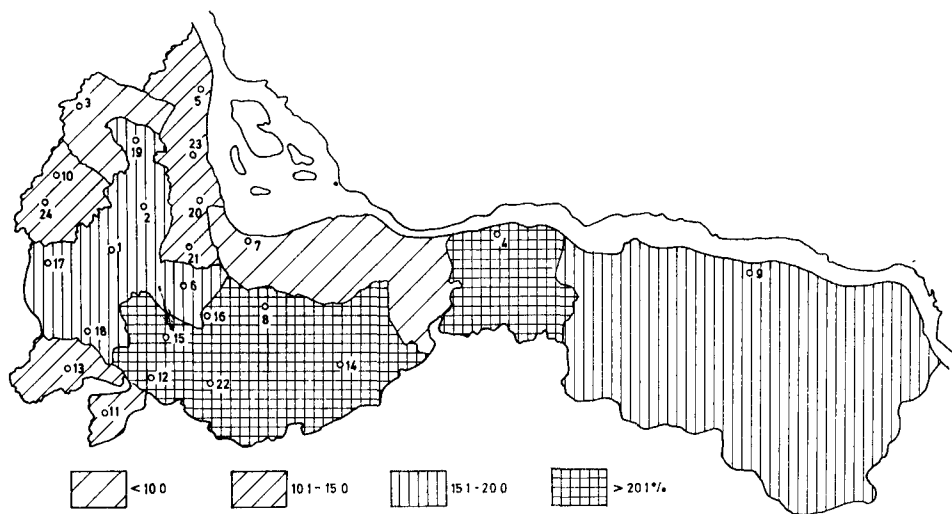
Висок проценат неписмених имају неразвијена насеља брдско-планинског подручја у унутрашњости општине, посебно Двориште и Кривача, код којих је удео неписмених достигао 30% од укупног становништва старијег од 10 година. Најмањи број неписмених у укупном становништву има насеље Браничево (8.4%). То је једно од најразвијенијих сеоских насеља у општини, које се одликује посебним културним развојем и традицијом школовања становништва. То показују и разлике у образовној структури између насеља (Таб. IV у прилогу).

У општини Голубац је још увек изразито низак ниво школског образовања у односу на Регион и ужу Србију, мада овде треба напоменути да је највећи део становништва без завршеног основног образовања старије становништво, и да су разлике у великој мери под утицајем старосне структуре становништва.

Веће учешће високо школованог кадра (укупно 118 становника у општини) имају само Голубац и Браничево, а већи удео средњестручних кадрова имају и Радошевац, Винци, Клење и Шувајић, насеља која су се већ издвојила нешто бржим процесом деаграризације и структурних промена и вишим степеном развијености.

Претходне анализе основних карактеристика становништва према последњем попису указују на постојање разлике у демографским (старосно-полни састав становништва, односи функционалних контингената, величина и структура радног контингента) и социо-економским обележјима становништва (стопа активности, посебно повећана активност женског и старијег становништва, економска искоришћеност радног контингента, образовна структура) између појединих насеља на подручју општине. Све ове разлике последица су неједнаког деловања више међусобно условљених фактора: сталног опадања фертилитета, емиграције становништва из сеоских насеља, пре свега младог радно-способног, и као резултат тога изузетно неповољне старосне структуре пољопривредног становништва, као и великог броја радника на привременом раду у иностранству.

Ипак, када се општина Голубац упореди са ширим подручјем, пре свега Подунавским регионом и ужом Србијом, види се да у суштини сва насеља у општини показују негативне тенденције демографског развоја, да је то процес који већ дуго траје у свим насељима, а да су демографске разлике између њих само резултат разлика у времену отпочињања и интензитету одвијања процеса.

Ск. 7. — Учешће неписменог у укупном становништву старијем од 10 година, 1981. година

Fig. 7. — The share of illiterate population in the total population older than 10 years in 1981

1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица, 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајић

ПРОЦЕСИ У РАЗВОЈУ СТАНОВНИШТВА

Деполу лација

Од почетка XX века до данас број становника у општини Голубац није се значајније мењао, али ипак се може издвојити период до шездесетих година овог века, до када је број становника био у благом порасту, и након тога, када почиње сталан процес опадања становништва (Таб. V, у прилогу).

Током првих послератних година у општини је дошло до благог пораста становништва (просечна годишња стопа раста од 4.3‰), као резултат повишеног рађања током тзв. компензационог периода. До 1961. године становништво општине бројчано је готово стагнирало, а од 1961. до 1981. године, укупан број становника у општини смањен је са 15320 на

13541 становника. Опадање становништва било је интензивније током првих 10 година, по просечној годишњој стопи од -7.7% , него у последњем мењупописном периоду, -4.6% . Тенденција опадања становништва настављена је и током последњих 6 година, а темпо опадања је убрзан (-5.2%).⁹⁾ Ако се упореди кретање становништва општине Голубац са становништвом Подунавског региона, које се током последњих десет година увећавало, мада по релативно ниској просечној стопи раста од 5% , запажа се да ова општина има заједно са Жабарима и Малим Црнићем најбрже смањење популације.

Главни фактори опадања становништва у општини Голубац били су биолошка депопулација, односно негативан природни прираштај, и емиграција становништва из општине. Значај појединих компонената кретања становништва мењао се у послератном периоду (Таб. 3). Шездесетих година број становника у општини највише је смањен због великог иселјавања становништва. Такође, у периоду од 1971—1981. године одсељавање становништва имало је већег утицаја на опадање становништва (однос миграционе компоненте и природног прираштаја био је 57.8% према 42.2%). Поред трансфера пољопривредног становништва, емиграција је била појачана и потапањем једног дела територије општине Голубац. Последњих 6 година, међутим, редослед ових фактора је измењен. Од 1981. до 1986. године број становника смањен је за 420 лица, а утицај природног прираштаја износио је 91.4% . Значи да су најновије промене у развоју становништва општине Голубац све више под утицајем досадашњег неповољног демографског развоја, и да је негативан природни прираштај одлучујући фактор опадања броја становника.

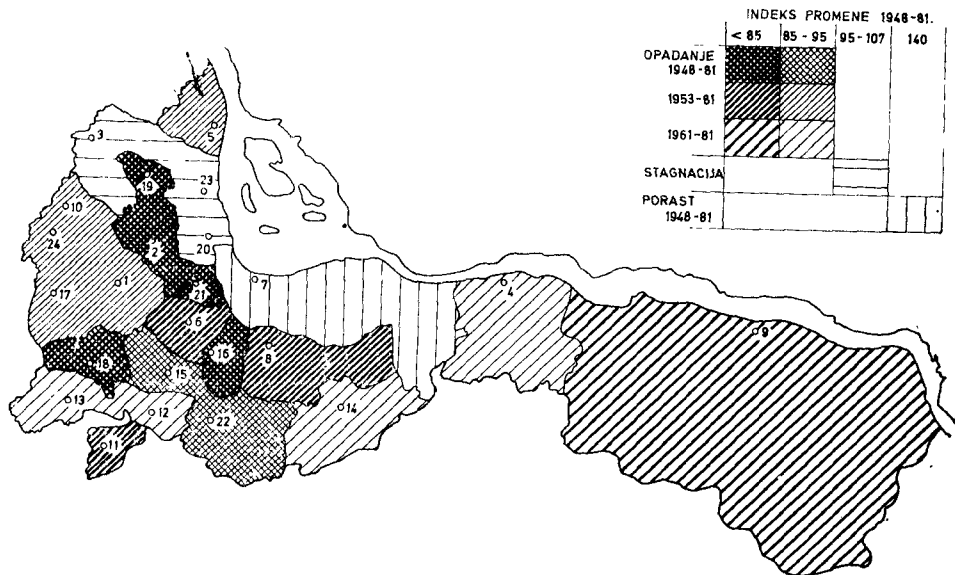
Таб. 3. — Утицај природног прираштаја и миграција на промене броја становника у општини Голубац (7; 8; 9)

Tab. 3. — The influence of natural population growth and migrations on changes in the number of inhabitants in the Golubac commune.

	промена броја становника		природни прираштај		миграциони салдо	
	број	%	број	%	број	%
1961—1971	—1142	100	— 82	7.2	—1060	92.8
1971—1981	— 637	100	—269	42.2	— 368	57.8
1981—1986	— 420	100	—384	91.4	— 36	3.6
на 1000 становника средином периода посматрања						
			стопа раста станов.	стопа природ. прираштаја		стопа миграц. салда
1961—1971			—7.73	—0.55		—7.18
1971—1981			—4.60	—1.94		—2.66
1981—1986			—5.25	—4.80		—0.45

⁹⁾ Број становника у општини почетком 1987. године процењен је на око 13121 на основу броја живорођених и умрлих и величине миграционог салда у периоду од 1981—1986. године. Природни прираштај износио је -384 становника а миграциони салдо -38 . Податак о миграционом салду добијен на основу пријавно-одјавне евиденције СУП-а, па га треба узети са резервом, јер је број одјављених обично мањи од стварног броја одсељених лица.

У послератном периоду процес депопулације захватио је 22 насеља у општини али је интензитет опадања становништва био различит (ск. 8). У 7 насеља становништво је опадало током свих међупописних периода; 8 насеља су имала пораст становништва само у току тзв. компензационог периода до 1953. године, мада врло незнатан; а код 5 насеља становништво је стагнирало или било у порасту све до 1961. године, када је започео процес депопулације. Међу овим насељима посебно се издвајају Добра и Брњица из којих је становништво интензивно почело да се иселава шездесетих година. Али, док се у Брњици процес иселавања становништва зауставио последњих година и број становника стагнира, у Добри је стапа опадања становништва и даље висока. У периоду од 1961—1981. године број становника овог насеља смањен је за 43%, највећим делом у време потапања старог насеља Дobre.

Ск. 8. — Динамика промене броја становника у послератном периоду

Fig. 8. — The pace of a change in the number of inhabitants in the postwar period.

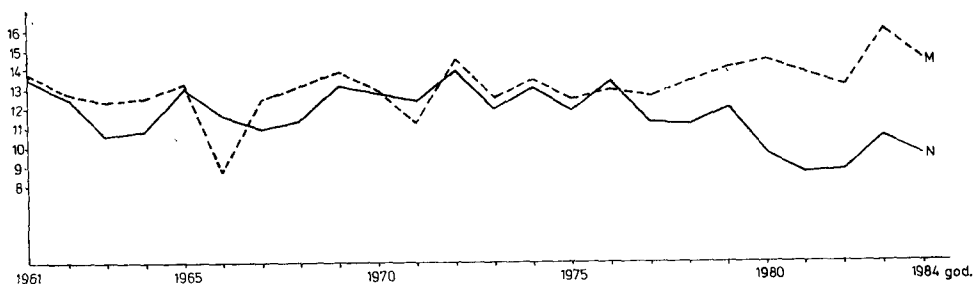
- 1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајић

Само су два насеља имала пораст становништва, али је значајнији и сталан раст становништва имао једино општински центар. У Голупцу је на повећање броја становника углавном утицало досељавање становништва, мада је и природни прираштај, иако низак, стално био позитиван.

Стално опадање броја становника утицало је и на промене у величини функционалних контингената. У периоду од 1961. до 1981. године број деце предшколског узраста смањен је за 425, или 28%, док је школски контингент, од 7—14 година, смањен за 800 деце, или за 37% (једним делом и као резултат изласка из овог контингента бројнијих генерација рођених одмах после рата). То значи да ће у већини насеља у наредном периоду све мањи број деце пристизати за школу. Истовреемно дошло је и до смањења броја жена у репродуктивном периоду у свим сеоским насељима, што се неповољно одражава на биолошко обнављање становништва општине (Таб. VI, у прилогу).

Биолошка депопулација

Када се анализира природно кретање становништва, запажа се колико су све промене и процеси у развоју становништва међусобно условљени и повезани. Наиме, негативан природни прираштај последица је дуготрајне контроле рабања и значајног опадања наталитета у општини Голубац. Опадање наталитета одражава се, с једне стране, на старосно-полну структуру становништва општине, али се, с друге стране и демографско старење становништва повратно одражава на ниво наталитета. Старење и опадање броја становника у општини, иселјавање младог становништва, велики број радника на привременом раду у иностранству — све су то фактори који су утицали на стално смањивање фертилног контингента и опадање наталитета.

Ск. 9. — Природно кретање становништва у општини

Fig. 9. — Natural movement of the population in the commune.

Последњих година негативан природни прираштај је и израз пораста опште стопе смртности услед све бржег старења становништва¹⁰⁾ (ск. 9).

¹⁰⁾ У послератном периоду снижена је смртност становништва свих узраста, али је због старења становништва повећана општа стопа смртности. Побољшањем општих здравствених услова драстично је снижена смртност одојчади и смртност од појединих узрока смрти. Међутим, када се модел смртности по старости општине Голубац упореди са моделима најниже смртности у Југославији, види се да постоје могућности за даље снижавање нивоа смртности.

На изузетно ниску плодност становништва указује и стопа укупног фертилитета¹⁾ (Таб. 4). Још седамдесетих година стопа укупног фертилитета била је на нивоу који није обезбеђивао просто обнављање становништва (1.68), а ниво фертилитета жена већ након 25 године старости био је изразито низак. Осамдесетих година стопа укупног фертилитета износила је 1.46, а значајно су снижене и специфичне стопе фертилитета младих жена. То указује на све веће ширење процеса депопулације, што ће се у будућности одразити на даље старење и репродукцију свих виталних контингената становништва.

Таб. 4. — Специфичне стопе фертилитета у општини Голубац (7;8)

Tab. 4. — Specific fertility rates in the Golubac commune.

СВЕГА	15—19	20—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—49	укуп. стопа ферт.
1970—72.								
а) 184.3	82.7	75.3	12.0	8.7	3.0	0.0	0.0	
б) 3791	617	514	394	423	570	669	604	
ц) 48.6	134.0	146.5	30.5	20.6	5.3	0.0	0.0	1.68
1980—82								
а) 120.3	34.3	50.0	23.3	9.7	1.7	0.3	0.0	
б) 3872	371	387	525	480	375	391	543	
ц) 39.2	92.5	129.2	44.4	20.2	4.5	0.8	0.0	1.46

а) бројеви живорођене деце по старости мајке
 б) бројеви жена по старости
 ц) стопе фертилитета по старости

Између насеља у општини Голубац уочавају се разлике у темпу одвијања процеса биолошке депопулације. Седамдесетих година 12 насеља у општини имало је негативан природни прираштај. Већ тада, стопе природног прираштаја износиле су преко -10% у Душманићу, Мрчковцу и Пониквама. Осамдесетих година процес биолошке депопулације одвијао се интензивно у 22 од укупно 24 насеља у општини. Позитиван природни прираштај, мада изразито низак, имају Голубац (0.8%) и Кривача (3.5%), углавном због повољније старосне структуре становништва.

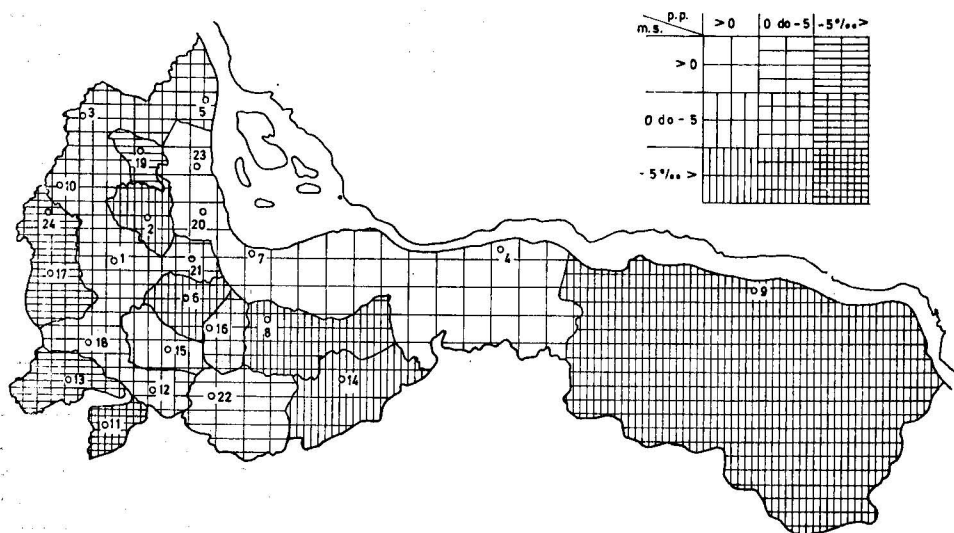
Миграције становништва

Исељавање становништва је други значајан фактор опадања броја становника у општини у послератном периоду. Највеће исељавање становништва са територије општине било је у периоду од 1961—1971. године (Таб. 3), када је укупан број становника смањен за 1142 особе, а учешће миграционе компоненте износило је 92.8% . Процес емиграције био је везан за немогућност ове привредно неразвијене општине да заposли вишак радне снаге из пољопривреде.

¹⁾ Општа стопа natalитета је под утицајем старосне структуре становништва и репродуктивног понашања становништва, док је стопа укупног фертилитета само под утицајем репродуктивног понашања и, као таква, бољи показатељ нивоа плодности.

Током последњег међупописног периода процес емиграције је јако успорен. Од 1981—1986. године број становника смањен је за 420, а учешће миграционог салда износило је 8,6%.

Према пописним подацима за период 1971—1981. год. утицај миграција на промене броја становника био је различит по смеру и интензитету у појединим насељима општине. У 6 насеља општине досељавање становништва било је веће од одсељавања, али је значајнији пораст броја становника под утицајем имиграције био једино у Голупцу (стопа миграционог салда 7,2%). У осталим насељима миграциони салдо био је негативан, од тога, код 9 насеља исељавање становништва имало је већи утицај на опадање броја становника него што је био утицај негативног природног прираштаја (ск. 10).

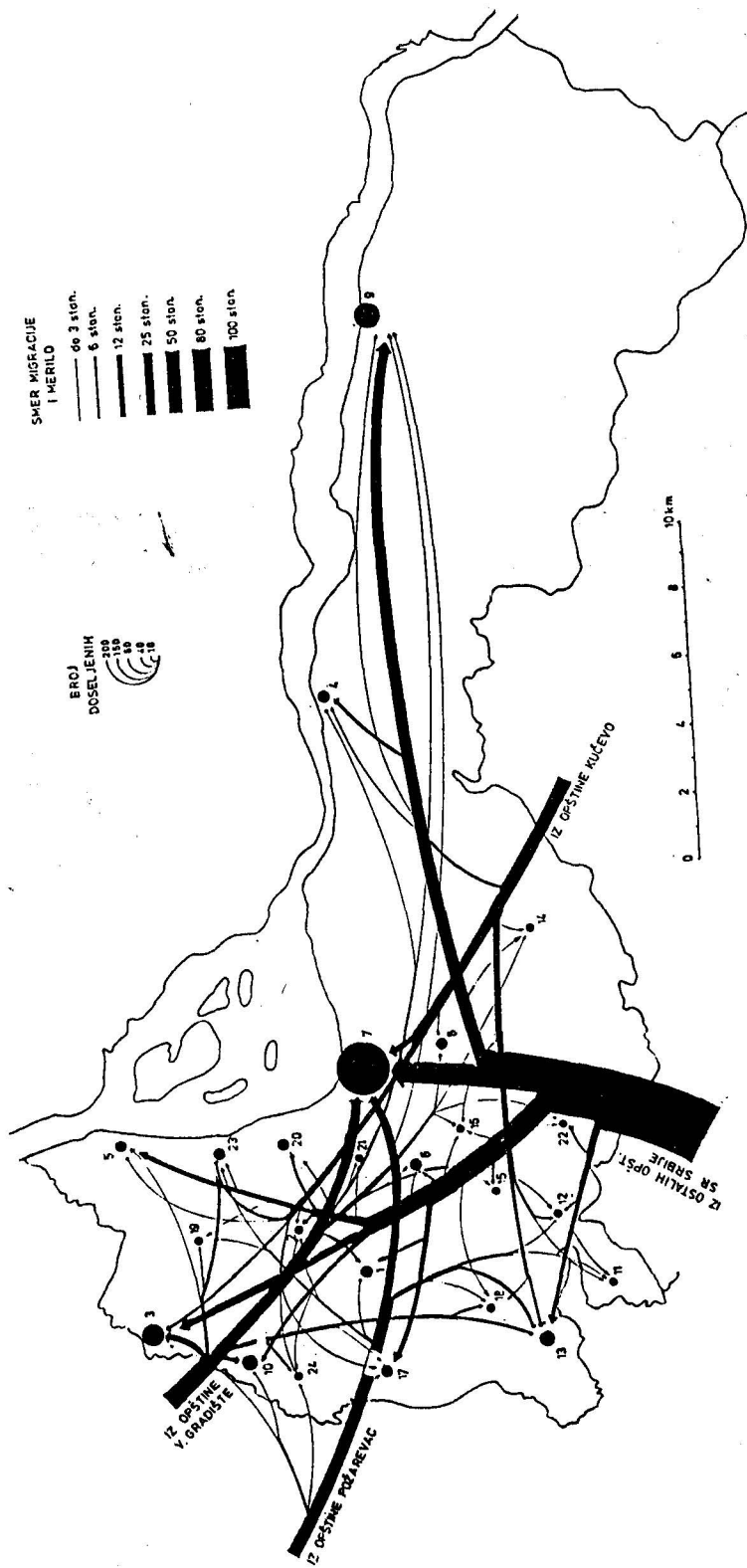

Ск. 10. — Утицај природне и миграционе компоненте на промену броја становника у периоду 1971—1981. године

Fig. 10. — The influence of natural and migration components on a change in the number of inhabitants in the period 1981—1984.

- 1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајић

Досељавање становништва у општину Голубац било је слабијег интензитета. Као економски недовољно развијено подручје ова општина није привукла већи број становника. У општини 71,6% чини аутохтоно становништво (Подунавски регион у целини налази се међу регионима са највећим уделом аутохтоног становништва).

Ск. 11. — Правци досељавања становништва у општини Голубац у периоду 1981—1984. године (9)

Fig. 11. — The directions of immigrations into the Golubac commune in the period 1981—1984.

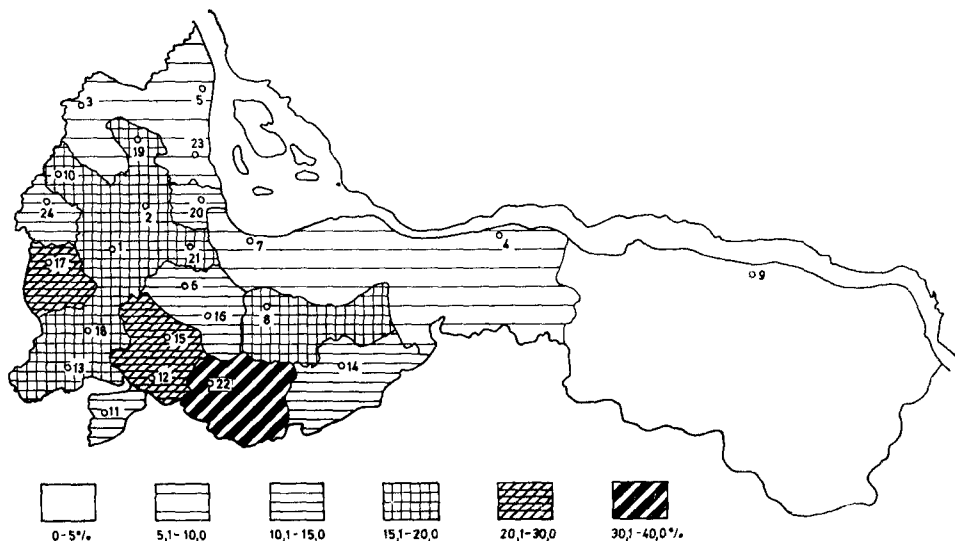
- 1 — Барач; 2 — Бикиње; 3 — Брашичево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — До-бра; 10 — Д. Крушевца; 11 — Душманци; 12 — Житковца; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Куарел; 16 — Малешево; 17 — Милевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Ускије; 24 — Шувајин

На неразвијеност овог подручја указује и структура миграната: највећи број, 49%, долази на локална пресељења унутар општине, остало су досељеници са подручја уже Србије, највише из Источне Србије, а свега 4% из осталих република (ск. 11).

Посебан облик представљају миграције радне снаге, које својим обимом такође указују на неразвијеност насеља и вишак радне снаге који је постојао у пољопривреди. Од 1794 радника, више од половине радило је ван места становања (у Региону проценат износи 28.3%, а на територији Србије 24%).

Источне привредно неразвијене општине Подунавског региона познате су и по великом броју одласака на привремени рад у иностранство. То су миграције, пре свега, из економских разлога, које су се јавиле средином шездесетих година када знатни вишкови радне снаге на селу нису могли да се запосле у индустријски неразвијеним општинама. Општине Жабари и Мало Црниће имају преко 16%, а Велико Градиште, Кучево и Петровац преко 12%, од укупног становништва на привременом раду у иностранству. Општина Голубац такође спада у групу општина са великим учешћем ових миграција. У периоду од 1971—1981. године број лица на привременом боравку у иностранству повећан је за 50% и износи 1379 лица (10.2% од укупног становништва).

Изузетно високо учешће радне снаге у иностранству има 10 насеља у општини, од тога, 4 насеља имају преко 20% од укупно активног становништва (ск. 12).

Ск. 12. — Учешће радника на привременом раду у иностранству у укупном становништву, 1981. год.

Fig. 12. — The share of workers temporarily employed abroad in the total population in 1981.

- 1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајих

То су углавном насеља у долини Пека која су имала велику аграрну насељеност а у којима су се споро одвијале структурне промене, и неразвијена насеља у унутрашњост општине. Мањи број радника на привременом раду у иностранству имали су само Винци, Голубац и Добра (до 8% од укупно активног становништва).

Процентуално највећи број грађана на привременом боравку у иностранству из општине Голубац имало је насеље Снеготин, једно од некада најсиромашнијих насеља у општини (30.4% од укупног броја становника). С обзиром да у овим миграцијама учествује углавном радно-способно становништво, када се број радника на раду у иностранству упореди са укупно активним становништвом, односи су знатно неповољнији. Наиме, из Снеготина се скоро 40% радне снаге овог насеља налази на привременом раду у иностранству.

Процес демографског старења становништва

Процес депопулације у општини Голубац довео је до процеса интензивног демографског старења становништва.

У периоду од 1961—1981. године дошло је до интензивних промена старосне структуре. Основне одлике тих промена су смањење учешћа младог становништва, од 0—19 година старости, са 29.8% на 23.6%, и повећање удела старог становништва, 60 и више година, са 15.2% на 18.3%. У истом периоду дошло је и до значајног повећања учешћа старијег средовечног становништва, 40—59 година, са 23% на 30.3%, што указује на будуће интензивирање старења становништва. Такође, у 1981. години, у групу старијих лица ушле су окрњене генерације 60—64 година, рођене за време I светског рата, што донекле ублажава праву слику старосне структуре у општини. Индекс старења, као синтетички показатељ, повећан је са 0.51 у 1961. на 0.78 у 1981. години. Исте године, индекс старости за Подунавски регион износио је 0.58, а за ужу Србију 0.48.

Таб. 5. — Класификација насеља према стадијуму демографске старости (по критеријуму Г. Пенева)

Tab. 5. — Classification of settlements according to the population age (based on G. Penev's criterion).

Стадијум демографске старости	Број насеља	
	1961.	1981.
1. рана дем. младост		
2. демографска младост		
3. демографска зрелост прелаз из 3—4	3	
4. на прагу дем. старости прелаз из 4—5	5	2
5. демографска старост прелаз из 5—6	7	3
6. дубока дем. старост	4	9
7. најдубља дем. старост		8
		2

Из Таб. 5. види се да је процес демографског старења започео веома рано у општини Голубац. Већ 1961. године индекс старења прелазио је ниво од 0.51,¹²⁾ што значи да је старење већ увелико било у току у свим насељима општине. Према критеријуму Г. Пенева,¹³⁾ 7 насеља налазило се у стадијуму демографске старости, а 4 насеља била су на прелазу ка дубокој демографској старости. Двадесет година касније насеља Поникве и Војилово ушла су у стадијум најдубље демографске старости, када је број старих већи од броја младих, а 8 насеља била су у стадијуму дубоке демографске старости, када је број старих изједначен са бројем младог становништва. Једино су насеља Голубац и Кривача имала слабији интензитет старења. Међутим, са ск. 13. се види да већина насеља има преко 30% старијег средовечног становништва и да ће, ако се настави овакав тренд, брзо прећи у следећи стадијум демографске старости.

Процес деаграризације

Општи тренд промена у структури сваке привреде је смањивање учешћа примарног сектора и пораст секундарног и терцијарног сектора делатности. То повлачи смањивање броја пољопривредног становништва и учешћа активног становништва у примарним делатностима. У општини Голубац је у току последње две деценије број пољопривредних становника преполовљен (са 12465 на 6582 становника), односно, учешће пољопривредног становништва у укупном становништву смањено је са 81.4% на 48.6%.¹⁴⁾

Ипак, процес деаграризације у општини Голубац отпочео је касније и у овом периоду се одвијао спорије у односу на ужу Србију. Ако се анализира само активно становништво, запажа се да су брже промене у структури делатности започеле тек у периоду 1971—1981. год., и да је 1981. године још увек био изразито висок проценат становништва запосленог у примарним делатностима — 75.1% радне снаге. На простору уже

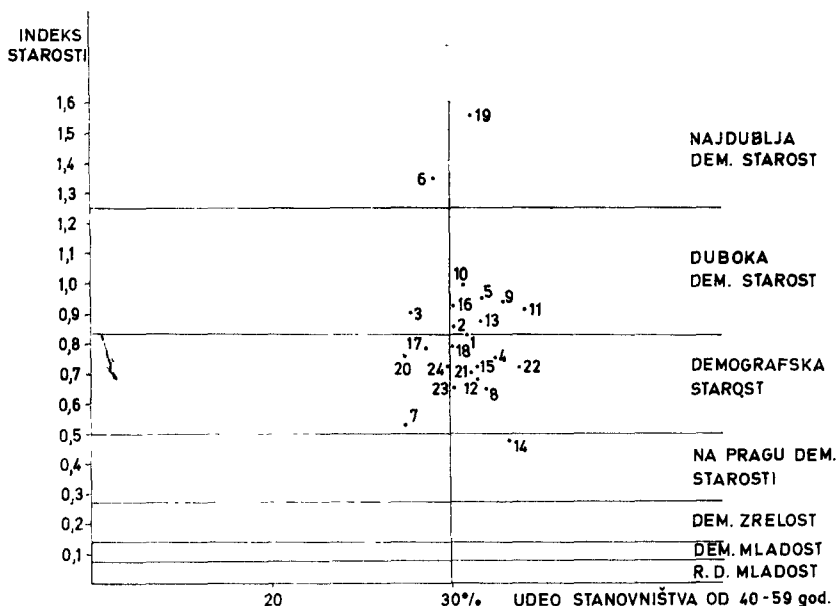
¹²⁾ Индекс старења 0.5 је један од индикатора који указује да је становништво прешло праг демографске старости.

¹³⁾ Г. Пенев је на основу неколико критеријума одредио стадијуме демографске старости (4):

стадијуми	просечна старост (у год.)	% младих од 28. г.	% младих од 40. г.	% старих 60 и више	индекс старења
1	до 20	58 >	85 >	до 4	< 0.07
2	20—25	50—58	75—85	4—7	0.17—0.14
3	25—30	40—50	65—75	7—11	0.14—0.28
4	30—35	30—40	58—65	11—15	0.28—0.50
5	35—40	24—30	52—58	15—20	0.50—0.83
6	40—43	20—24	45—52	20—25	0.83—1.25
7	43 >	до 20	до 45	25 >	1.25 >

¹⁴⁾ Процент се односи на пољопривредно становништво у земљи у односу на укупно становништво. Нису укључени радници на привременом раду у иностранству који су се пре одласка бавили пољопривредом.

Србије, трансфером пољопривредног становништва у непољопривредне делатности, учешће становништва активног у примарном сектору у укупно активном становништву Србије готово је преполовљено, са 75.6% на 39.2%, у послератном периоду.

Ск. 13. — Демографско старење становништва

Fig. 13. — Population ageing.

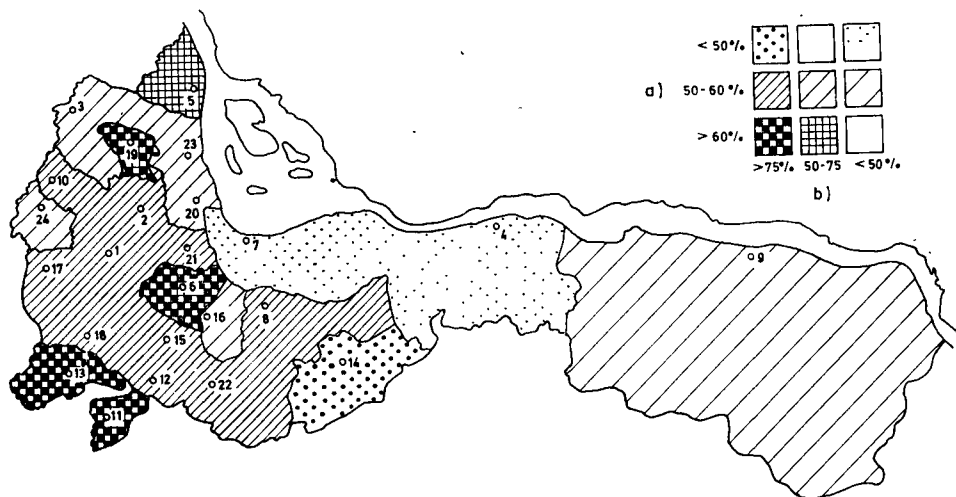
1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајих

У периоду од 1961—1981. године дошло је до пораста релативног значаја запослених у секундарним делатностима (на 12.5% у 1981. години), али је број активних у апсолутном износу смањен. До ових промена дошло је услед смањења укупног броја становника и промена у старосној и економској структури становништва. У исто време, учешће радне снаге у терцијарним делатностима порасло је са 4.4% на 12.3%.

Највећи број насеља у општини одликује се слабир променама у структури делатности. Јаче промене у економској структури становништва у последњем међупописном периоду имали су Брњица, Винци и Добра. Учешће активног становништва у секундарним делатностима у Добри повећано је на рачун примарног сектора за 23.7%.

У 1981. години 5 насеља у општини имало је учешће активног становништва у земљи у примарним делатностима веће од 90%, 10 насеља

између 75—90%, а 6 насеља од 50—75%, (ск. 14). У основи, сва насеља са учешћем активног становништва у примарном сектору већим од 75% требало би да представљају насеља са највећим потенцијалом за трансфер пољопривредног активног становништва у непољопривредне делатности. Међутим, у општини Голубац је изразито неповољна старосна структура активног пољопривредног становништва, тако да више не треба очекивати већи трансфер овог становништва и притисак на запошљавање. Од свих насеља са високим учешћем активног становништва у примарним делатностима — Кривача, Двориште и Миљевић имају релативно најповољнију старосну структуру.

Ск. 14. — Учешће и старосна структура становништва активног у примарним делатностима 1981. године

Fig. 14. — The share and age structure of the population engaging in primary activities in 1981.

- a) Учешће активног пољопривредног преко 50 година старости
 b) Учешће активног пољопривредног у укупно активном

1 — Барич; 2 — Бикиње; 3 — Браничево; 4 — Брњица; 5 — Винци; 6 — Војилово; 7 — Голубац; 8 — Двориште; 9 — Добра; 10 — Д. Крушевица; 11 — Душманић; 12 — Житковица; 13 — Клење; 14 — Кривача; 15 — Кудреш; 16 — Малешево; 17 — Миљевић; 18 — Мрчковац; 19 — Поникве; 20 — Радошевац; 21 — Сладинац; 22 — Снеготин; 23 — Усије; 24 — Шувајић

Према основним демографским обележјима и процесима у развоју становништва општине Голубац може се извршити следећа типологија насеља:

— Насеља у долини Пека, дуж магистралног пута Кучево — Велико Градиште, са најповољнијим условима за насељавање и пољопривредну производњу, и највећим густинама насељености. Процес депопулације у овим насељима започео је шездесетих година. Становништво се слабије

исељавало, али је као резултат дуготрајног опадања наталитета процес старења становништва увелико одмакао. Ова насеља су се брже развијала и промене у структури делатности су уочљивије, мада још увек имају високо учешће пољопривредне радне снаге. Процент неписменог становништва нижи је у односу на остала сеоска насеља.

— Насеља благог побрђа која гравитирају ка средњем и доњем делу слива Туманске реке, ван значајнијих саобраћајних праваца, у којима је процес депопулације најраније започео и био највећег интензитета. То су насеља са највећим учешћем пољопривредног становништва и великим аграрним густинама насељености, што је и условило значајно емигрирање становништва на привремени рад у иностранство.

— Неразвијена, удаљена и изолована насеља у брдско-планинском делу општине, са великим процентом неписменог и високим учешћем пољопривредног становништва, из којих је становништво одмах после рата почело да се исељава, и која имају изузетно велики део радне снаге на привременом раду у иностранству. Ипак, то су још увек насеља у којима се процес биолошке депопулације није у потпуности испољио, а међу њима се посебно издваја насеље Кривача са позитивним природним прираштајем и најповољнијом старосном структуром становништва. Насеље Добра, у брдско-планинском подручју на крајњем истоку општине, донекле се разликује од осталих насеља из ове групе. Поред неповољних услова за развој пољопривреде, велики део најплоднијег земљишта је потопљен издизањем нивоа Дунава, што је условило интензивно исељавање и трансфер пољопривредног становништва. Данас је то насеље са изразито негативним природним прираштајем и одмаклим процесом старења становништва.

— Међу насељима у приобалном појасу Дунава свакако се издваја Голубац, који је као општински центар имао сталан пораст броја становника и најбрже промене у структури делатности. У осталим насељима овог појаса број становника углавном је стагнирао. Она имају најниже учешће радне снаге у примарним делатностима, мали број радника на привременом раду у иностранству и много повољнију образовну структуру становништва у односу на остала насеља општине. Код ових насеља саобраћај је био значајан фактор њиховог развоја.

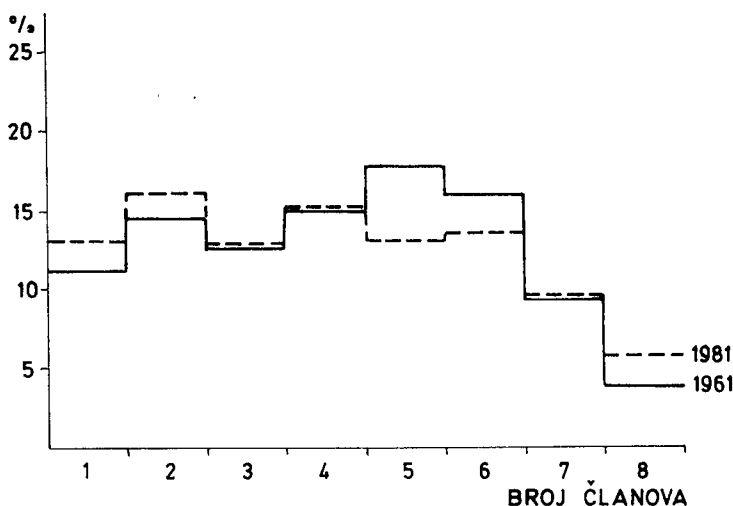
Број и структура домаћинстава — стање и промене

Почетком 1981. године било је 3326 домаћинстава у општини Голубац. Опадање броја становника пратило је и опадање броја домаћинстава у периоду од 1961—1981. год., али нешто слабијег интензитета. То је резултат истовремених промена у структури домаћинстава према броју чланова. Број домаћинстава смањено се за 9,2%.

Просечна величина домаћинстава 1981. године била је 4,1 члана. Веће промене у просечној величини домаћинстава одиграле су се пре 1961. године, док је током последњих двадесет година више измењена структура домаћинстава према броју чланова (ск. 15). Највише је смањено учешће домаћинстава за 5 и 6 чланова, а повећано учешће домаћинстава са 1, 2 и 3 члана. У 1981. години највеће учешће у укупном броју домаћинстава имала су двочлана (16⁰/₀) и 4-члана домаћинства

(15%), док је 1961. године највише било петочланих и шесточланих домаћинстава. Највећи интензитет повећања, у апсолутном и релативном износу, имала су самачка домаћинства.

Разлике у просечној величини домаћинстава на територији општине Голубац крећу се у распону од 3.8 до 5.4 члана. Просечно најмањи број чланова имају Голубац, Брњица и Добра, насеља са највећим променама у структури делатности и најмањим учешћем пољопривредног становништва. С обзиром да још увек има насеља у којима доминирају велика домаћинства, са 5, 6, 7 и више чланова (Шувајић, Сладинац, Снеготин, Мрчковац, Браничево, Барич), у наредном периоду у општини као целини треба очекивати даље смањење просечног броја чланова домаћинства.

Ск. 15. — Промене у структури домаћинстава према броју чланова у периоду 1961—1981. године

Fig. 15. — Changes in the structure of households according to the number of members in the period 1961—1981.

Посебан проблем у општини представљају самачка домаћинства у сеоским насељима, која су истовремено у великом броју и старачка домаћинства. Процентуално највећи број оваквих домаћинстава, у односу на остала насеља са великим бројем пољопривредног становништва, имају развијена насеља и насеља из којих се становништво стално одсељава: Бикиње, Душманић, Житковица, Кудреш, Лоникве и Клење (преко 14% укупног броја домаћинстава).

Велики број самачких домаћинстава јавља се и у општинском центру Голупцу, 17.8%, и Добри, 19.2%, насеља са највећим исељавањем становништва и интензивним процесом деаграризације.

У општини Голубац се све више испољавају негативне појаве и у структури породице. Скоро половину породица сачињавају брачни парови без деце. У 16 насеља у општини њихов број већи је од броја породица које чини брачни пар с децом. То указује да ће већ у наредном периоду већи број пољопривредних поседа остати без радне снаге.

Промене у економској структури становништва одражавају се и на структуру домаћинстава према изворима прихода. Промене се крећу у правцу смањивања учешћа домаћинстава која имају изворе прихода из пољопривреде а повећавању броја домаћинстава са изворима прихода из непољопривредних делатности (Таб. 6).

Таб. 6. — Промене у структури домаћинстава према изворима прихода општина Голубац, 1961—1981. год. (7; 11)

Tab. 6. — Changes in the structure of households according to sources of income in the Golubac commune, 1961—1981.

Година	број домаћинстава	структура према изворима прихода					
		пољопривреда		мешовита		непољопривреда	
		број	%	број	%	број	%
1961	3664	2415	65.9	809	22.1	440	12.0
1971	3375	2040	60.4	670	19.8	665	19.7
1981	3326	1353	40.7	850	25.6	1034	31.1

Пописом из 1981. године посебно су издвојена „домаћинства која имају пољопривредно газденство”, што омогућује детаљнију анализу пољопривредних домаћинстава. У структури домаћинстава која имају пољопривредно газдинство (Таб. 7) доминира посед величине преко 3 ha, што је донекле повољније од структуре на територији уже Србије, где преко 50% чине поседи до 3 ha (2; 208). Међутим, у општини Голубац јавља се велики број домаћинстава без пољопривредника или само са пољопривредником старијим од 60 година (31.1%). Ако се узме у обзир старосна структура пољопривредног становништва и број домаћинстава која имају само једног пољопривредника, онда се у општини код више од половине пољопривредних газдинстава јавља проблем радне снаге.

Таб. 7. — Структура пољопривредних домаћинстава према величини поседа и броју пољопривредника, 1981. год. (7)

Tab. 7. — The structure of agricultural households according to the size of a farm and number of farmers in 1981.

Укупна коришћена површина земљишта	Укупно домаћ.		Без пољ. и само са пољ. старим 60 > год.	
	број	%		
укупно	2727	100.0	848	31.1
без земље	20	0.7	10	50.0
до 1 ha	250	9.2	12	4.8
1 — 3	666	24.4	512	76.9
3 — 5	649	23.8	156	24.1
5 — 8	738	27.1	109	14.8
8 — 10	244	8.9	29	11.8
преко 10	160	5.9	20	12.5

Проблеми демографског развоја који се испољавају у општини Голубац последица су и фактор економског, социјалног, културног и историјског развоја овог привредно неразвијеног подручја. Познато је да је економска развијеност неког подручја значајан фактор демографског развоја али, и становништво, његова величина, структура и тенденције у развоју битно одређују правац и интензитет друштвено-економског развоја.

Основни проблем демографског развоја, који се одражава на све остале појаве и процесе у развоју становништва, је недовољно обнављање становништва општине Голубац.

Депопулација, као израз дуготрајне контроле рађања и опадања natalитета и сталног исељавања становништва сеоских насеља, је проблем који ће се све више заоштравати у наредном периоду. То је дуготрајан процес, условљен у великој мери специфичним етно-психичким одликама овог становништва, који се не може решавати краткорочним мерама било какве популационе политике.

Непосредни израз недовољног биолошког обнављања становништва у општини Голубац је све изразитији процес демографског старења становништва, који је у већини насеља у фази дубоке демографске старости. С друге стране, старење становништва све више ће се негативно одражавати на будућу репродукцију становништва, на структуру и продуктивност радне снаге, а велики несклад у односу младих и старих генерација, и све већа оптерећеност активног становништва њиховим издржавањем, утицаће и на даљи развој општине.

Поред неповољне старосне структуре, у општини се јавља и несразмера у полној структури становништва сеоских насеља. Последица је селективних миграција и негативно се одражава на склапање брака, а тиме, посредно, и на репродукцију становништва.

Поред тога, други значајан фактор репродукције становништва — величина фертилног контингента, све више утиче на ниво natalитета Природно, као израз смањеног фертилитета, у општини је све присутнији смањивање контингента младог становништва од 0—14 година, који је носилац будуће репродукције укупног становништва и радне снаге.

Пројекције становништва за општину Голубац¹⁵⁾ показују да ће, уколико се наставе испољене тенденције у развоју становништва, у општини доћи до све већег ширења процеса депопулације и до демографског старења становништва великих размера. До 2001. године број становника у општини смањило би се за преко 1570 лица. Такође, дошло би до даљег смањења свих функционалних контингената становништва у односу на 1981. год. и до знатног повећања контингента старог становништва (ск. 16). Из Таб. 8. види се да би се опадање становништва одвијало по високој негативној стопи од —5.8‰; контингент деце од 0—14 година смањено би се за 21%; фертилни контингент за 18‰; а истовремено би дошло до пораста становништва старијег од 60 година за 21‰. Та-

¹⁵⁾ Пројекције становништва по старости и полу за општину Голубац преузете су из документације Центра за демографска истраживања Института друштвених наука у Београду.

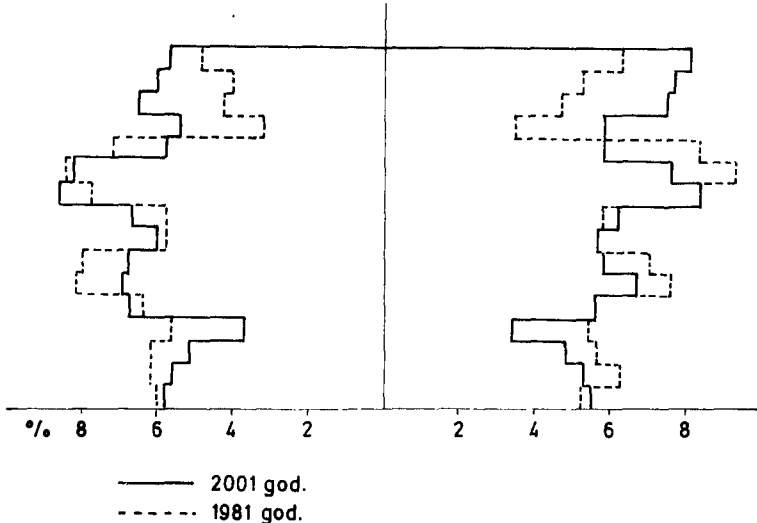
кође, дошло би до значајног смањења радног контингента, за 18,5%, што би се одразило на величину и структуру радне снаге и угрозило обављање многих радних и животних функција.

Таб. 8. — Пројекција броја становника у 2001. години, варијанта са константном смртношћу и миграцијама (10)

Tab. 8. — The projected number of inhabitants in 2001 (the variation with constant mortality rate and migrations).

старосне групе и контингенти	1981.		2001.	
	број	%	број	%
0—19	3215	23.7	2370	19.8
20—39	3691	27.3	3016	25.2
40—59	4138	30.6	3419	28.6
60 +	2497	18.4	3161	26.4
Свега	13541	100.0	11967	100.0
предшколски контингент	1117	8.2	948	7.9
школски конт.	1339	9.9	998	8.3
радни контин.	881	65.1	7178	60.0
фертилни кон.	3100	22.9	2531	21.1

Међутим, не само смањивање и старење укупног становништва, већ посебно пољопривредног становништва достигло је забрињавајуће раз-
мере.

Ск. 16. — Староснополна структура становништва према пројекцији за 2001. годину (10)

Fig. 16. — Age-sex structure of the population according to the projection for the year 2001.

Непосредан израз иселјавања младог радно-способног становништва из сеоских насеља и трансфера у непољопривредне делатности, и природног кретања становништва, је неповољна старосна структура укупног пољопривредног становништва и старење радне снаге у пољопривреди. Основне одлике пољопривреде у општини, као последица поремећаја у репродукцији радне снаге у пољопривреди, су:

— „феминизација” пољопривредне производње, односно велико ангажовање жена и

— „сенилизација”, односно старење радне снаге и висока активност становништва преко 65 година старости.

Оваква структура активног пољопривредног становништва свакако се одражава на обим, квалитет и ниво продуктивности пољопривредне производње. Податак да 82% укупне радне снаге у пољопривреди чини женско становништво и становништво старије од 50 година даје праву слику њеног квалитета. Негативни аспекти феминизације пољопривреде произилазе из двоструке активности женског пољопривредног становништва — у домаћинству и пољопривредним радовима, као и из специфичне улоге жене у породици.

За оцену радних потенцијала становништва важно је указати и на ниво репродукције радног контингента и оценити резерве радне снаге у пољопривреди. Репродукција радног контингента у зависности од постојеће старосне структуре становништва¹⁶⁾ показује да ће већ у наредних 15 година генерацијски прилив становништва у радни контингент бити мањи од одлива становништва, односно да неће бити обезбеђена проста репродукција радног контингента. Краткорочно гледано, мањи прилив становништва у радни контингент има предности јер долази до слабљења притиска на запошљавање. Међутим, у дужем периоду испољавају се негативне последице, јер се јавља проблем радне снаге. На 100 особа које излазе из радног контингента од 1981—1995. године као замена долази 81 лице. У пољопривреди је ситуација још неповољнија — генерацијски прилив у радни контингент мањи је за 60% од броја становника који излазе из радног контингента. Ако се настави овакав тренд, према пројекцијама за 2001. год., радни контингент смањиће се за 5.1 процентних оцена и у старосној структури радног контингента доћи ће до пораста учешћа старијег радно-способног становништва.

Оцена демографских резерви радне снаге у укупном становништву и посебно у пољопривреди,¹⁷⁾ по појединим старосним групама дата у Таб. 9. (ск. 6), показује да од укупних резерви 70% чини женско становништво, а преко 40% од тога су жене у старости 45—64 година, што практично не представља искористиве резерве радне снаге. Праве резерве представља младо становништво од 15—27 година, које у укупном становништву броји 717 особа, а у пољопривреди 174.

¹⁶⁾ Оцена репродукције радног контингента само на основу садашње старосне структуре становништва непрецизна је, јер нису узете у обзир миграције и смртност становништва ојка је израженија код становништва које напушта радни контингент, али јасно указује на проблем замене генерација.

¹⁷⁾ Демографске резерве радне снаге представља економски неактивно становништво радно-способног узраста:
 $Rd = P_{(15-59, 64)} - Pa_{(15-59, 64)}$

Таб. 9. — Демографске резерве радне снаге у општини Голубац (7)

Tab. 9. — Demographic labour reserves in the Golubac commune.

старост	дем. резерве укупног ст.			дем. резерве пољопривред. ст.		
	свега	женско	%	свега	женско	%
15—19	454	217	48	126	52	41
20—27	263	204	78	48	26	54
28—44	290	262	90	39	29	74
45—49	133	110	83	22	17	77
50—59	355	262	74	80	77	96
60—64	125	83	66	32	30	94
свега	1620	1139	70	347	231	67

Такође, оцена резерви радне снаге у пољопривреди у зависности од аграрне густине насељености и нивоа продуктивности,¹⁸⁾ показује да у општини још увек постоје резерве радне снаге у пољопривреди и да трансфер пољопривредног становништва у непољопривредне делатности није завршен. Међутим, овде треба скренути пажњу на контрадикторност да се јављају резерве радне снаге, јер се млади оријентишу на непољопривредне делатности и велики део радне снаге остаје активан и након 65 година старости, а да је, с друге стране, више од половине радне снаге у пољопривреди старије од 50 година. Значи „налази се у старости када нагло опада продуктивност њеног рада” (2; 135). Ако се узме у обзир структура и квалитет радне снаге, онда се у већини сеоских насеља у општини, у ствари, поставља питање могућности адекватне замене генерација и недостатка радне снаге у пољопривреди. То показује и податак да је од укупног броја домаћинстава која имају пољопривредно газдинство 31,1% без пољопривредника или само са једним пољопривредником старијим од 60 година.

Специфичан проблем у општини представља и велики број радника на привременом раду у иностранству. Општина Голубац има више запослених у иностранству него у земљи — на 100 запослених у земљи долази 116 лица на привременом раду у иностранству.¹⁹⁾ Највећим делом то је млађе радно-способно становништво (68% од укупног броја становника у иностранству је у старости од 15—45 година), које је на привременом раду између 5—15 година (73% укупног броја радника у иностранству). Поред тога што има утицаја на развој и све структуре становништва у земљи, велики број радника у иностранству има и низ социјалних, економских и културних импликација. С друге стране, пошто је то углавном контингент млађег становништва, које се у иностранству квалификовало за одређена занимања, може представљати и својеврстан потенцијал будућег развоја општине.

Садашње кретање, број и структура укупног становништва општине и посебно радне снаге, и тенденције демографског развоја указују да становништво општине не представља значајан потенцијал укупног дру-

¹⁸⁾ Детаљније о резервама радне снаге у пољопривреди у одељку „Пољопривреда у општини Голубац”.

¹⁹⁾ На сваких 100 запослених у земљи налази се из Србије 10 запослених у иностранству, а из Подунавског региона 41 (3, 170).

штвено-економског развоја, већ да, напротив, постоје велики проблеми у развоју становништва (које је веома тешко решити у кратком року и без ширих мера укупног развоја) и да је, уколико је то уопште могуће обзиром да се ради о крају специфичног етно-психичког, културног и историјског наслеђа у коме контрола рабања и систем једног детета постоји већ јако дуго, неопходно прво тражити решења за подстицање развоја и обнављање самог становништва.

* *
*
*

Таб. I — Старосна структура становништва по насељима у општини Голубац, 1981. г. (7)

Tab. 1 — Age structure of the population by settlements in the Golubac commune in 1981.

	укупно становн. број	0—19		20—39		40—59		60 и више	
		број	%	број	%	број	%	број	%
Барич	70	161	22.9	190	27.0	217	30.9	133	18.9
Бикиње	355	83	23.4	93	26.2	107	30.1	71	20.0
Браничево	1138	252	22.1	340	29.9	316	27.8	228	20.0
Брњица	605	132	21.8	172	28.4	196	32.4	99	16.4
Винци	414	89	21.5	102	24.6	131	31.6	87	21.0
Војилово	454	87	19.2	109	24.0	132	29.1	117	25.8
Голубац	1924	516	26.8	575	29.9	530	27.5	281	14.6
Двориште	590	150	25.4	148	25.1	188	31.9	99	16.8
Добра	918	207	22.5	211	23.0	302	32.9	196	21.4
Д. Крушев.	496	104	21.0	136	27.4	152	30.6	103	20.8
Душманић	214	47	22.0	49	22.9	73	34.1	43	20.1
Житковица	310	77	24.8	80	25.8	98	31.6	53	17.1
Клење	794	173	21.8	213	26.8	252	31.7	152	19.1
Кривача	673	184	27.3	173	25.7	224	33.3	89	13.2
Кудреш	371	90	24.3	95	25.6	116	31.3	66	17.8
Малешево	413	91	22.0	105	25.4	125	30.3	84	20.3
Миљевић	770	173	22.5	232	30.1	220	28.6	137	17.8
Мрчковац	437	108	24.7	110	25.2	131	30.0	86	19.7
Поникве	112	21	18.8	23	20.5	35	31.3	33	29.5
Радошевац	363	94	25.9	92	25.3	99	27.3	73	20.1
Сладинац	280	66	23.6	78	27.9	87	31.1	46	16.4
Снеготин	385	88	22.9	103	26.8	129	33.5	64	16.6
Усије	380	96	25.3	100	26.3	115	30.3	64	16.8
Шувајић	442	102	23.1	134	30.3	132	29.9	74	16.7
Општина	13541	3191	23.6	3663	27.1	4107	30.3	2478	18.3

Таб. II — Старосна структура радног контингента по насељима, општина Голубац, 1981. година (7)

Tab. II — Age structure of the working age contingent by settlements in the Golubac commune in 1981.

Радни контингент	старосна структура								
	15—24		25—34		35—49		муш.	жен.	
	број	%	број	%	број	%	50—64 број	50—59 %	
Барич	448	76	17.0	115	25.7	125	27.9	132	29.5
Бикиње	239	49	20.5	47	19.7	85	35.6	58	24.3
Браничево	754	148	19.6	175	23.2	221	29.3	210	27.9
Брњица	398	70	17.6	103	25.9	124	31.2	101	25.4
Винци	260	46	17.7	56	21.5	75	28.8	83	31.9
Војилово	276	51	18.5	60	21.7	78	28.3	87	31.5
Голубац	1255	263	21.0	324	25.8	383	30.5	285	22.7
Двориште	379	68	17.9	73	19.3	135	35.6	103	27.2
Добра	587	116	19.8	117	19.9	186	31.7	168	28.6
Д. Крушев.	336	61	18.7	70	21.5	94	28.8	101	31.0
Душманић	143	24	16.8	28	19.6	45	31.5	46	32.2
Житковица	194	32	16.5	54	27.8	54	27.8	54	27.8
Клење	510	72	14.1	119	23.3	144	28.2	175	34.3
Кривача	438	69	15.8	118	26.9	136	31.1	115	26.3
Кудреш	229	32	14.0	60	26.2	57	24.9	80	34.9
Малешево	257	36	14.0	62	24.1	81	31.5	78	30.4
Миљевић	514	100	19.5	125	24.3	149	29.0	140	27.2
Мрчковац	271	46	17.0	63	23.2	70	25.8	92	33.9
Поникве	62	5	8.1	18	29.0	16	25.8	23	37.1
Радошевац	215	33	15.3	65	30.2	53	24.7	64	29.8
Сладинац	184	36	19.6	44	23.9	45	24.5	59	32.1
Снеготин	257	39	15.2	66	25.7	80	31.1	72	28.0
Усије	238	39	16.4	52	21.8	73	30.7	74	31.1
Шувајић	296	46	15.5	76	25.7	86	29.1	88	29.7
Општина	8730	1557	17.8	2090	23.9	2595	29.7	2488	28.5

Напомена: Подаци се односе на укупно становништво (у земљи и иностранству).

Таб. III — Процена старосне структуре пољопривредног и активног пољопривредног становништва по насељима за 1981. год.

Tab. III — The estimated age structure of agricultural and working-age agricultural population by settlements in 1981.

Насеља	Укупно пољопривредно становништво структура у процентима				Активно пољопривредно становништво		
	свега	0—14	15—64	65 +	свега	15—64	65 +
Барич	472	11.3	66.8	21.5	348	283	65
Бикиње	260	8.8	71.2	22.4	188	159	35
Браничево	552	9.5	70.0	22.1	428	352	78
Брњица	161	11.2	69.6	18.6	132	111	20
Винци	202	10.0	66.2	24.6	118	94	24
Војилово	282	8.7	63.7	29.9	236	170	59
Голубац	275	12.5	68.1	16.4	220	187	33
Двориште	341	11.7	67.0	20.0	310	230	54
Добра	324	10.0	66.7	25.5	246	195	52
Д. Крушев.	286	9.5	68.7	23.6	207	168	40
Душманић	142	8.9	71.9	19.8	111	94	18
Житковица	154	12.6	65.4	20.5	127	104	23
Клење	419	10.9	66.8	22.8	346	281	65
Кривача	532	13.7	67.2	15.7	374	317	53
Кудреш	239	12.7	64.2	21.4	172	139	31
Малешево	217	10.6	64.5	24.4	179	141	37
Миљевић	417	9.6	69.4	21.4	332	274	57
Мрчковац	335	10.2	68.9	21.4	258	213	47
Поникве	69	10.4	58.1	36.7	46	31	13
Радошевац	129	13.0	62.8	22.2	86	67	16
Сладинац	166	11.4	67.6	19.7	133	112	22
Снеготин	187	10.5	69.8	19.8	142	120	23
Усије	187	12.7	65.1	19.7	145	118	25
Шувајућ	234	11.2	69.5	18.8	157	133	24
Општина	6582	11.0	67.5	21.1	5041	4093	914

Таб. IV — Становништво старо 15 и више година према школској спреми, 1981. године (7)

Tab. IV — The population aged 15 or more according to educational background in 1981.

	укупно становн.	без школе и незаврш. осн. шк.	основно образов.	средње образов.	више и високо
			(структура у процентима)		
Барич	572	83.0	12.6	4.0	0.3
Бикиње	304	81.2	15.1	3.6	0.0
Браничево	962	62.5	24.0	11.2	2.3
Брњица	496	74.7	17.0	8.1	0.2
Винци	346	74.6	15.9	8.4	1.2
Војилово	389	74.3	14.7	10.5	0.5
Голубац	1532	51.3	18.8	25.7	3.9
Двориште	477	87.2	9.6	2.9	0.0
Добра	768	73.2	18.0	7.9	0.8
Д. Крушев.	419	73.5	18.4	7.9	0.2
Душманић	183	77.0	18.0	4.9	0.0
Житковица	246	80.1	14.6	4.9	0.4
Клење	653	71.2	19.8	7.7	1.4
Кривача	522	84.1	14.9	0.6	0.2
Кудреш	294	81.6	12.2	5.8	0.3
Малешево	341	77.1	15.0	7.6	0.0
Миљевић	649	78.3	17.3	4.3	0.0
Мрчковац	364	82.4	16.2	1.4	0.0
Поникве	93	86.0	8.6	5.4	0.0
Радошевац	286	71.3	16.1	11.2	1.0
Сладинац	228	68.4	24.1	6.6	0.9
Снеготин	319	85.0	8.5	6.3	0.3
Усије	301	72.4	20.3	7.3	0.0
Шувајић	361	69.8	20.2	9.4	0.6
Општина	11103	72.5	17.1	9.3	1.1
Регион		60.0	20.3	16.7	2.8
Ужа Србија		48.5	19.8	25.0	6.4

Таб. V — Промене броја становника по насељима у периоду од 1921. до 1981. године (6; 11; 14)

Tab. V — Changes in the number of inhabitants by settlements in the period 1921—1981.

Насеља	1921	1948	1953	1961	1971	1981
Барич	821	790	800	797	722	703
Бикиње	598	444	413	382	391	355
Браничево	1080	1161	1181	1181	1164	1138
Брњица	—	632	664	720	590	605
Винци	467	454	466	454	425	414
Војилово	1304	556	560	537	513	454
Голубац	1306	1373	1430	1743	1779	1924
Двориште	472	725	747	727	679	590
Добра	1515	1495	1539	1603	1139	918
Д. Крушев.	526	559	566	542	521	496
Душманић	—	276	282	273	251	214
Житковица	—	327	344	350	325	310
Клење	864	884	960	967	852	794
Кривача	488	741	738	741	705	673
Кудреш	694	402	400	385	380	371
Малешево	—	508	497	481	441	413
Миљевић	804	852	870	840	848	770
Мрчковац	547	554	537	520	472	437
Поникве	—	138	132	126	117	112
Радошевац	762	340	359	345	353	363
Сладинац	—	335	325	326	286	280
Снеготин	384	430	422	392	384	385
Усије	—	393	398	396	371	380
Шувајић	443	475	536	492	470	442
Општина	13075	14844	15166	15320	14178	13541

Таб. VI — Промене у величини функционалних контингената становништва у периоду 1961—1981. године (5; 11)

Tab. VI — Changes in the size of functional population contingents in the period 1961—1981.

	1961	1971	1981	1961	1971	1981
Укупно становништ.	15320	14178	13541	100.0	100.0	100.0
Предшколски конт.	1518	1185	1093	9.9	8.4	8.1
Школообавезни конт.	2137	1356	1339	13.9	9.6	9.9
Радни контингент						
— укупно	9751	9192	8745	63.6	64.8	64.6
— мушко (15—64 г.)	5056	4747	4464	33.0	33.5	33.0
— женско (15—59 г.)	4695	4445	4281	30.6	31.4	31.6
Фертилни контин.	3633	3791	3072	23.7	26.7	22.7
Конт. старих 65 +	1357	1928	2020	8.9	13.6	14.9

Напомена: За 1961. и 1971. годину извршена је процена за предшколски и школообавезни контингент.

ЛИТЕРАТУРА

1. Милован Радовановић и Мирољуб Ранчић: *Становништво Подунавског региона* — анализа стања; Регионални просторни план Подунавске МРЗ; ЈУГИНУС; Београд; 1981.
2. *Становништво и домаћинства СР Србије према попису 1981.*; Републички завод за статистику СР Србије; Београд; 1984.
3. Милош Маџура, Мирослав Рашевић, Трипо Мулина: *Становништво Подунавског региона*; Економски институт; Београд; 1984.
4. Горан Пенев: *Основне детерминанте, карактеристике и последице старења становништва Југославије*; Магистарски рад; Архив магистарских радова, Економски факултет у Београду; Београд; 1987.
5. Становништво — основна обележја по општинама и регионима; Билтен бр. 206; Завод за статистику СР Србије; Београд; 1982.
6. *Попис становништва, домаћинстава и станова у 1981. години*; Савезни завод за статистику; Београд; 1984.
7. *Попис становништва, домаћинстава и станова 1981. године* — Документациони материјал; Завод за статистику СР Србије; Београд.
8. *Документација виталне статистике*; Завод за статистику СР Србије; Београд.
9. *Документација СУП-а општине Голубац*; Голубац.
10. *Пројекције становништва по старости и полу* — Документационе табеле Центра за демографска истраживања, Инст. друшт. наука; Београд.
11. *Попис становништва 1961. и 1971. године*; Савезни завод за статистику; Београд.
12. *Природно кретање становништва*; Билтен бр. 266; Завод за статистику СР Србије; Београд.
13. Миљана Радовановић: *Добра и њено становништво у прошлости и данас*; Зборник радова, књ. 8; Етнографски институт САНУ; Београд; 1976.
14. *Дефинитивни резултати пописа становништва од 31. 1. 1921. године*; Краљевина Југославија, Општа државна статистика; Сарајево; 1932.

Summary

GORDANA VOJKOVIC

THE POPULATION

The paper points to the basic characteristics and problems of the hitherto population growth as well as future trends in this economically underdeveloped region.

The basic problem of population growth in the Golubac commune, which is reflected in all other trends and processes, is an inadequate renewal of its population. Depopulation, as an expression of a protracted birth control and continuous emigration of the population from rural settlements, will be intensified in the coming period.

In the majority of settlements in the commune, the process of population ageing has entered the phase of a ripe old population age when the share of old population exceeds that of young population. The projections of population growth show the number of inhabitants in the commune will be reduced by about 1,600 persons by the year 2001 should the observed population trends be continued. This would also result in the further reduction in all functional contingents of young population and in a considerable increase in the contingent of old population. The

generation inflow of the population in the working age contingent would be considerably reduced so that the simple reproduction of the working age contingent could not be ensured. This would also affect the size and structure of labour force and would jeopardize fulfilment of numerous productive and vital functions in the commune.

The reduction in and ageing of agricultural population have become especially disturbing. The population engaging in farming includes mostly women and the population older than 50 which certainly affects the volume, quality and productivity level of agricultural production. Labour shortage has already emerged as a problem in the majority of rural settlements in the commune. Of the total number of households having a farm, more than 30 per cent is without farmers or only with one farmer who is older than 60.

In addition, a great number of workers temporarily employed abroad also poses a specific socio-economic and cultural problem in the commune. However, considering the fact that they belong mostly to younger working-age population which has acquired specified skills abroad, they can also be a specific asset in the future development of the commune.